

מבחן יור"ד סימן קיב- פת עכו"ם

1. פת עכו"ם, הגדרתו: א. פת של ישראל ואפאה הגוי. ב. פת של עכו"ם שלשו וערכו העכו"ם ואפאו ישראל. ג. פת קיטנית אורז ודוחן. ד. עוגה של עכו"ם העשויה מקמח חיטה מצופה בשוקלד.
2. פת עכו"ם, טעמו: א. מה טעם הגזירה. ב. באר מדוע לפ"ז יש הבדל בין פת פלטר לפת בעה"ב. ג. פת של יהודי שאינו שומר תו"מ. ד. פת של כומר שאינו מתחתן לעולם.
3. קולות שהקילו בפת עכו"ם: א. מה הטעמים שהקילו בדיני פת עכו"ם, ומה הנפק"מ בין הטעמים, באר גם לפ"ז את הנפק"מ בענין פת בעה"ב ופת פלטר. ב. יש פת ישראל אך פת עכו"ם יפה ממנו. ג. זרק ישראל קיסם לאש. ד. זרק קיסם ביום א' ולא הצטנן התנור עד יום ד' כי היו ההפסקות פחות מכ"ד שעות.
4. פועל יהודי וערבי אוכלים בצוותא ארוחת צהרים ומנגבים חומוס מאותו כלי, האם צריך לחוש הפועל היהודי לפירווי פת עכו"ם שבתוך החומוס?
5. יהודי נסע לרגל עסקיו לחו"ל וקנה שם פת פלטר כי לא היה מצוי שם פת ישראל. ואח"כ חזר לארץ, ושאלתו האם יכול להמשיך לאכול את הפת פלטר שבאמתחתו? והאם יכול להביא לבני ביתו?

תשובות

1. א. יש להבחין בב' סוגיות, האחת פת עכו"ם והשניה בישולי עכו"ם. וכאשר הפת של ישראל אך אפאה העכו"ם, אין בזה דין פת עכו"ם אלא בישולי עכו"ם שבזה החמרנו טפי מדיני פת עכו"ם כמבואר בש"ך סק"ו וסק"ז. ויחולו על פת זו כל הדינים של בישולי עכו"ם. ב. בגמ' ע"ז לח: מבואר שיש בפת ג' מלאכות: היסק התנור, אפיית הפת, חתיית הגחלים. ונחלקו הראשונים על מה קאי סוגיית הגמ'. דעת הר"ן והטור שהגמ' איירי רק בפת ישראל שאפאה הגוי ובזה אם עשה הישראל אחד מהמלאכות הנ"ל- הפת מותרת. אבל בפת של עכו"ם לא מהני מלאכות אלו, דעצם הדבר שהעכו"ם לשו וערכו הרי הפת היא בגדר פת עכו"ם ושוב לא יועיל מלאכות שיעשה הישראל. אמנם דעת הרמב"ם והרשב"א שסוגיה זו איירי גם בפת עכו"ם ולכן אם לשו וערכו העכו"ם וישראל עשה שאר הפעולות- אין בפת זו דין פת עכו"ם. וכן נפסק להלכה כמבואר בסימן זה וכפי שכתב הש"ך סק"א. ג. כתב הרא"ש שאין בפת קטנית דין פת עכו"ם. וכן אין בזה דין בישולי עכו"ם משום שאינו עולה על שולחן מלכים כמבואר ברמ"א ס"א ובש"ך סק"ה. ד. מבואר ברמ"א סעיף ו' שגם לעוגה יש דין פת עכו"ם ועיי"ש בבהגר"א אות טו שהיינו בדבר שאם היה קובע סעודתו עליו היה צריך לברך המוציא. ואם כן במקומות שנהגים להקל בפת עכו"ם יש להקל גם בעוגה. אך היות ובמקרה דידן העוגה מצופה בשוקלד והשוקלד הוא בעין ולא נבלל בעוגה הרי הוא כמו פת שמרחו עליה ביצים והביצים בעין שכתב הרמ"א שיש לאסור מדין בישולי גוים שהרי הביצה מבושלת וניכרת וה"ה יש לאסור מדין בישולי גוים את העוגה מדין השוקלד המרוח עליה. ואף לדעת השו"ע שהתיר פת עם ביצים מעליה כי הביצים טפלות לפת, אפשר ששוקלד אינו טפל ביחס לעוגה. אלא שיש להתיר את השוקלד מצד שנאכל כמו שהוא חי ואין בו משום בישולי עכו"ם, ויש לבדוק באיזה שוקלד מדובר.
2. א. בגמ' ע"ז לו. מבואר שגזירת פת עכו"ם הינה מגזרת י"ח דבר שגזרו. וטעם הגזרה משום בנותיהן [היינו משום חתנות שלא יבוא להתחתן עימם]. ב. לפי האמור לעיל מבואר בראשונים שפת בעה"ב יש להחמיר טפי הואיל ושם שייכא ביותר הגזרה משום חתנות כי יבזה קירוב דעת גדול יותר מאשר פלטר מוכר לצורך פרנסתו. ג. כתב הפת"ש אות א' שיש להתיר פת של יהודי מומר כי אין חשש שיתחתן עם ביתו דסו"ס יהודיה היא. ד. כתב הרשב"א שאף בזה יש לאסור כי לא חילקו חכמים בגזרתם וכן פסק הרמ"א ס"א.
3. א. בגמ' ע"ז לה: מבואר שיש שהתירו פת עכו"ם היכא שאין פת ישראל מצוי, ויש שהקילו רק בשדה ולא בעיר [ונחלקו הראשונים האם ההיתר השני מוסיף על ההיתר הראשון או שמא כל היתר נאמר לעצמו]. וכתבו הראשונים שם, שהסיבה שיש צד להתיר גזרה זו משום שלא פשט איסורה בכל ישראל ולכן אפשר להתירה אף בי"ד שאינו גדול כהבי"ד שאסר. אלא שהיתר לשיטתם רק במקום שאין פת ישראל מצוי וכמבואר בגמ'. ובמרדכי שם כתב

שבמקומות שלא הגיע עליהם הגזרה יש להתיר אף במקום שפת ישאל מצוי, כי לא נאמרה הגזרה שם כלל [והדעה הראשונה בפשטות סוברת שאין מקום שלא הגיע הגזרה עליהם אלא שלא בכל מקום נהגו את דין הגזרה]. והשו"ע ס"ב הביא דעה א' להקל במקום שאין פת ישראל מצוי. והרמ"א הביא דעת המרדכי להקל אף שיש פת ישראל מצוי, וכן פסק הש"ך סק"ט, אלא שכתב שנהגו להחמיר בעשי"ת. וסיים הש"ך שיש להחמיר היכא שיש פת ישראל אבל במקום שאין פת ישראל יפה כפת עכו"ם, אין להחמיר. סברא נוספת מצאנו בתשובה אשכנזית להתיר, כפי שמצאנו להתיר לעניים לאכול דמאי בשעת הדחק הגם שהוא איסור דרבנן, כך יש להקל לאכול פת עכו"ם במקום שאין פת ישראל מצויה. ופי הדברים הנ"ל מתבארת מחלוקת הראשונים בענין פת בעה"ב. שהרמב"ם אסר פת בעה"ב בכל אופן והביאו השו"ע ס"ב. והש"ך סק"ח כתב שלדעת המרדכי המוזכר לעיל שישנם מקומות אליהם לא הגיע הגזרה כלל, יש להתיר אף פת בעה"ב כי אין כלל גזרה של פת עכו"ם. וכמו"כ יש להתיר לדעת תשובה אשכנזית פת בעה"ב במקום שאין פת ישראל מצוי כפי שהתירו איסור דמאי, וכן פסק שו"ע ס"ח וכן פסק הרמ"א שם. נמצא שלדעת הרמב"ם פת בעה"ב אסורה תמיד. לדעת תשובה אשכנזית יש להתיר רק כשאין פת ישראל מצוי, וכן פסק שו"ע. לדעת מרדכי יש להתיר תמיד וכפי שהבינו הש"ך סק"ח. ב. במקומות שבהם התירו פת פלטר נחלקו הרשב"א והטור האם יש להקל גם באופן שיש פת של ישראל אלא שהעכום יפה ממנו. ופסק השו"ע ס"ה כדעת הרשב"א להתיר גם באופן זה. ג. כפי שכתבנו לעיל בשאלה 1, ב. שדעת הרמב"ם והרשב"א להקל בפת עכו"ם עם נעשו אחת מג' מלאכות הפת ע"י ישראל כפי שהתירו בבישולי עכו"ם. אלא שלהשי"ם קיסם הינה קולא נוספת, דאין הוספת קיסם מעלה או מורידה באפיה ולא מועיל כלום מעשה הישראל. ובכל זאת פסק הרמב"ם שאף הוספת קיסם מועילה משום שמספיק לעשות היכר כדי להתיר פת עכו"ם, ואף שהראשונים חלקו עליו מכח הסברא הנ"ל פסק השו"ע ס"ט כדעת הרמב"ם. ד. הרמ"א בסעיף י' להכשיר גם באופן זה, והש"ך סק"כ הוסיף שאף אם ספק אם הכשירו ישראל יש להתיר מכח ספק דרבנן לקולא.

4. מבואר ברמ"א סי"ד שפת עכו"ם שהתערבה בשאר מאכל בטלה ברוב, אלא שאין לעשות כן לכתחילה. ובמקרה דידן הגוי הוא שעירב וממילא הפירורים התבטלו ברוב ומותר לישראל לאכול עם הגוי. אבל אם ניכרים הפירורים אפשר שיש לאסור כי אין זו תערובת.
5. בש"ך סקי"ג מבואר שאם קנה פת פלטר ואח"כ הגיע פת ישראל למקום זה, רשאי לאכול את הפת פלטר שברשותו כיון שהגיע לידו בהיתר. וא"כ במקרה דידן גם יהיה מותר לאכול את האוכל שנמצא ברשותו. אמנם להביא לבני ביתו נראה שיש לאסור כי הם לא היו בכלל ההיתר.